

«Hvis du ser, hører og forstår har du gjort mye mer enn du tror!»

Om barn og unges involvering i tilsyn!

Av Ina Nergård, Voksne for barn

Organisasjonen Voksne for Barn ble i 2014, som en av flere brukerorganisasjoner, invitert til å bidra i Helsetilsynets involveringsprosjekt. Når vi mottar slike invitasjoner, blir vi først og fremst glade, ettersom økt mulighet til medvirkning er et av våre viktigste arbeidsområder som organisasjon. Men vi blir også litt spente. Setter man i gang arbeidet med et oppriktig ønske om endring, og er systemet motivert for å ta imot en slik endring? Etter å ha deltatt i arbeidsgruppa i drøyt et år, lover det absolutt godt. Vår erfaring er at ønsket om forandring i aller høyeste grad er oppriktig, og arbeidet er konstruktivt og konkret. Sammen med Velferdsalliansen, FFO, Mental Helse, Fylkesmannsembetene og Helsetilsynet, har vi fått tatt del i et spennende arbeid som på langt nær er over. Ikke bare opplever vi en stor lydhørhet overfor brukerorganisasjonene, vi erfarer også at Helsetilsynet har et tydelig mål om å styrke brukerinvolveringen på en kvalitetsmessig god og varig måte. Vi gleder oss til fortsettelsen!

En viktig del av prosjektet, er å kartlegge erfaringer og råd fra brukerne selv, også barn og unge. Hva skal til for at tilsynsvirksomheten involverer brukere og pårørende som en selvfølgelig del av informasjonsinnhenting, og hvordan få det til i praksis?

14. oktober 2015 inviterte derfor Helsetilsynet ungdom med erfaring fra tjenestene, til en høring hos oss i Voksne for Barn. Deltagerne var i alderen 17-25 år, og kom fra ulike deler av landet. Til sammen hadde de erfaring fra barne-

vern, psykiske- og somatiske helsetjenester og NAV. Noen var også pårørende til foreldre med psykisk sykdom og/eller rusproblemer. De unge ble invitert til å dele sine tanker om blant annet:

- Hva kan fylkesmennene og Helsetilsynet lære av barn og unge som bruker tjenestene?
- Hva mener barn og unge at tilsynet bør følge med på og sjekke?
- Hvordan kan Helsetilsynet på en god måte involvere barn og unge i sitt tilsynsarbeid, og hvordan kan vi snakke med barn og unge om disse tingene?

Samlingen ble ledet av ansatte i Voksne for Barn, som har lang erfaring med å invitere unge brukere i ulike livssituasjoner til å bidra med erfaringer og tanker om hva som er god og relevant hjelp fra ulike instanser. Resultatet fra høringen kan man lese i rapporten «La din stemme høres!» som er tilgjengelig hos Helsetilsynet.

«Helsetilsynet bør følge med på hvordan barn og unge blir hørt! Dette er en rettighet vi har, men som ikke alltid er til stede. Å bli sett, hørt og forstått er noe av det viktigste av alt – uansett hvilken tjeneste man er i kontakt med eller hva slags hjelp man behøver!»

I våre møter med barn og unge, kommer det nesten alltid opp et ønske om at de voksne må bli bedre på å se, høre og forstå, og denne høringen var ikke noe unntak i så måte. Dette er noe de voksne må øve seg på, sier de unge. Det handler om å se med barnets øyne, ta barnets

perspektiv. Skal man klare det, så må man være interessert i å lytte til det barn og unge har å si. Men også være litt modig, tenke utenfor boksen, og legge fra seg litt av sin profesjonalitet.

«For å komme i posisjon må man gjerne gi av seg selv, legge litt av det profesjonelle bort og være medmenneskelig»

De unge sier at det hviler et ansvar på de voksne her, også hos tilsynsmyndigheten, for å finne gode måter å snakke med barn og ungdom på. De mener det ikke nytter å unnskyldes seg med at barna ikke vil, ikke er gamle nok eller ikke vet sitt eget beste. De mener at barn og unge som regel ønsker å bidra, om man bare blir invitert på en god måte, og at de får informasjon om ting på en begripelig

måte. Det er dessuten en helt grunnleggende forutsetning at man må føle seg trygg nok til å kunne si det man mener, uten at det får negative konsekvenser. De mener det er viktig for tilsynsmyndigheten å snakke med barna for å få et riktigere bilde av

hvordan tjenesten fungerer. Spør man bare de ansatte, mister man viktig kunnskap i tilsynet. Dessuten er det styrkende for hver enkelt å kunne bidra med sine erfaringer!

«Vi vil bruke all den informasjonen vi har om systemet til noe bra, ikke til å være offer, men til å gjøre en forskjell for andre!»

” man må føle seg trygg nok til å kunne si det man mener, uten at det får negative konsekvenser.”

De unge er opptatt av at retten til medvirkning og involvering ivaretas. De understreker også viktigheten av retten til informasjon. Det handler både om informasjon om tjenestene og om sine rettigheter, blant annet til å klage, men også om informasjon om hva som skjer med mamma, pappa eller søsken. Informasjonen må gis på forståelige måter, og det er viktig at noen har ansvar for å sjekke at barnet har forstått. Det er ikke godt nok å la de ansatte være de som bedømmer om informasjon er relevant og tilgjengelig. Informasjonen er ikke tilgjengelig før barna selv opplever det sånn!

«Det må finnes systemer som sikrer at barn og unge får god nok informasjon, både om stedet de skal til, hva man skal der, hvor lenge, hva som skjer osv. Forutsigbarhet er viktig! Og informasjonen må være tilpasset barn og unge.»

«Et barn har rett til å få informasjon når en forelder er syk og man trenger det. Det blir ikke alltid gjort og det bør man sjekke. Noen må kunne svare på spørsmålene dine og snakke slik at du skjønner.»

De unge er også opptatt av at det følges med på at de ansatte har relevant kompetanse. De har erfart at det kan være svikt og mangler her som får konsekvenser for de som bruker tjenestene, blant annet når det gjelder hvordan meldeplikt og taushetsplikt håndheves.

«Dere bør følge med på om de ansatte har god nok kjennskap til regelverk osv, hvordan kompetansen blant de ansatte er. Finnes det et system for intern opplæring av de ansatte? En sånn ting er meldeplikten de som jobber i tjenestene har. Vet de at de har et ansvar for å gjøre noe når de er bekymret? Hvordan er rutinene for dette? Er du bekymret – gjør noe med det!!!»

«Dere må følge med på hvordan de ansatte forholder seg til taushetsplikten, hvor godt kan de lovverket osv. Det er forståelig at de noen ganger må fortelle ting videre, men da må de da fortelle meg at de gjør det og hvorfor og sånn? Hvis ikke blir det et tillitsbrudd, og jeg kommer ikke til å stole på den personen igjen.»

Når det gjelder hvordan man kan involvere barn og unge, så ser de for seg flere muligheter. I tillegg til at man kan snakke med unge brukere enkeltvis eller i gruppe ved selve tilsynet, så kan man også tenke seg å involvere unge voksne med egenerfaring som lekmenn i et tilsynsteam. Det kan være enklere å snakke med noen som har egne erfaringer å relatere til. Unge kan også involveres i å lage godt informasjonsmateriell om rettigheter og tilsyn. Ikke minst kan de være bidragsytere når det gjelder å finne de gode spørsmålene – hva må man spørre om for å få svar på det man ønsker å undersøke?

«Kanskje man kan spørre: er de som jobber her snille, har dere det bra her? Tar de voksne ansvar for hvordan hver og en har det?»

«Et godt utgangspunkt er å spørre seg selv – hva hadde jeg ønsket om jeg trengte hjelp? Spør ut fra det.....»

Og så et siste hjertesukk, fra en klok ung mann, som også er et veldig godt råd til tilsynsmyndigheten:

«Når skriftlige klager skal behandles, eksempel ved bruk av tvang, finnes det ofte ulike versjoner av saken. Det kan da være lettere å høre mest på de ansatte fremfor den unge. Kanskje man da bør være mer opptatt av om det BURDE vært brukt tvang, og ikke om de ansatte hadde LOV til å bruke tvang. Spørre den unge, hva er konsekvensen for deg når de bruker tvang, hvordan oppleves det? Og om det finnes planer for hva man kan gjøre i stedet eller for å forebygge utagering. Spør de for eksempel: Når du blir sint, hva trenger du da?»